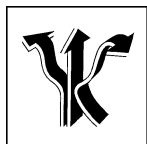

«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
«ФІЛОСОФІЯ»
(для аспірантів)**

**Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2018**

Підготовлено доцентом кафедри філософії та політології *Т. В. Нич*

Затверджено на засіданні кафедри філософії (протокол № 10 від 24.04.17)

Схвалено Вченою радою Українсько-Азербайджанського інституту соціальних наук і самоврядування Г. А. Алієва (протокол № 9 від 27.04.17)

Нич Т. В.

Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Філософія» (для аспірантів). – Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. – 32 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, зміст самостійної роботи з дисципліни «Філософія», теми рефератів, питання для самоконтролю, тестові завдання, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2018
© ДП «Видавничий дім «Персонал»,
2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підготовка фахівців найвищої кваліфікації, які претендують на отримання ступеня доктора філософії в різних галузях знань, пов'язана з підвищенням рівня філософської освіти.

Її формування забезпечує дисципліна "Філософія", що викладається для аспірантів, оскільки саме її вивчення дає змогу людині визначитися із витоками різноманітних світоглядних моделей та підходами щодо фундаментальних проблем існування людини у світі. Водночас філософія функціонує як особлива наукова система. Саме вона, оперуючи категоріальним апаратом найвищого рівня абстрактності, здатна узагальнювати та формулювати основні закони розвитку об'єктивної реальності, визначатися зі змістом та ролями суб'єктивних чинників у соціокультурному процесі.

Філософія слугує й потужним методологічним джерелом. З одного боку, філософія є теоретичним обґрунтуванням змісту та характеру функціонування методу, а з іншого – є ґрунтовним осмисленням феномену науки, рефлексією засад наукового дослідження та застосування знання для створення програм соціального розвитку суспільства.

І, найголовніше, філософія постає як духовність. Сутність філософії як духовності полягає у створенні нею соціальних ідеалів, парадигм особистісного і суспільного прогресу, засад формування особистої позиції людини.

Метою цієї дисципліни є надання знань з філософії як світоглядних основ життєдіяльності людини та професійної діяльності майбутнього науковця відповідно до Закону України «Про вищу освіту» та «Програми забезпечення якості освіти у ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом».

За змістом програма навчальної дисципліни «Філософія» складається із трьох модулів. У першому модулі розглянуті зміст, призначення і функції філософії у суспільстві, а також у загальних рисах історія розвитку філософії. Другий модуль присвячений розгляду співвідношення духу, матерії, природи і людини, питань гносеології та філософської антропології. Третій модуль присвячено філософському осмисленню соціально-культурних практик людини, включаючи людську історію, право, економіку, політику, культуру, сферу цінностей.

Оволодіння основами філософських знань допоможе аспіранту стати фахівцем, який уміє мислити і діяти самостійно. Саме життя спонукає до філософського осмислення людиною свого ставлення до дійсності, її світоглядної орієнтації, усвідомлення нею свого місця і ролі у суспільстві. У наш час нову значимість набувають питання соціальної й особистої активності, відповідальності за свої вчинки у зв'язку з необхідністю переглянути застарілі форми і методи діяльності. У з'ясуванні складних проблем життя, формуванні адекватних світоглядних орієнтирів і цінностей особлива роль належить філософії.

Методичне забезпечення самостійної роботи аспірантів має за мету допомогти оволодіти засадничими положеннями знання світоглядних основ життєдіяльності людини, розвинути здатність до самостійного аналізу складних явищ суспільного життя й уміння пов'язувати вирішення загально-філософських проблем із вирішенням питань економічної, юридичної, управлінської теорії і практики. Завданням методичного забезпечення є засвоєння та практичне опрацювання уявлень і базових понять філософського знання, вміння розрізняти та порівнювати ключові категорії, виявляти їх методологічне навантаження, націленість на конкретно-наукове дослідження людської життєдіяльності. Адже необхідною вимогою освоєння курсу філософії є розуміння ролі філософської рефлексії у становленні онтологічної, методологічної й аксіологічної складових соціально-гуманітарного знання, їх впливу на уявлення про людину в науці, теології, політиці.

Завданнями методичного забезпечення з дисципліни «Філософія» є:

- закріплення та систематизація предметної сфери філософських досліджень, їх взаємодії з комплексом наукових дисциплін, способом аналізу соціально-філософської й антропологічної проблематики у контексті найвпливовіших сучасних методологій;
- формування в аспірантів навичок самостійної орієнтації у концепціях та поняттях дисципліни на підставі опрацювання й обговорення текстів найбільш видатних і цікавих персоналій.

Самостійна робота аспіранта над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни «Філософія» може проводитися у бібліотеці МАУП, Національній парламентській бібліотеці, Центральній науковій бібліотеці ім. В. І. Вернадського, а також у віртуальних бібліотеках мережі Інтернет. В останньому випадку опрацювання літератури як переліченої в основному та додатковому списках рекомендованих джерел, що додається, так і такої, що знаходиться самостійно, потребує особливої уваги вміння демаркації достовірного філософського та псевдофілософського знання. Засвоєння під час здійснення самостійної роботи найважливіших і найскладніших питань зі змісту навчальної дисципліни перевіряється у формі загальної дискусії та обговорень в аудиторії, зокрема під час проведення семінарських занять.

Самостійна робота аспірантів над темами в межах дисципліни «Філософія» передбачає:

1. самостійне вивчення частини курсу шляхом конспектування лекцій, написання рефератів, повідомлень, виступів на семінарських заняттях;
2. роботу з першоджерелами наукового та публіцистичного характеру, підручниками та періодичною літературою;
3. позааудиторну роботу – участь в обговореннях важливих питань на наукових конференціях, конкурсах тощо.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

з дисципліни

«ФІЛОСОФІЯ»

Змістовий модуль I. Філософія. Специфіка філософського осмислення дійсності

Тема 1. Предмет, сутність і функції філософії у суспільстві

Своєрідність і сучасне тлумачення предмета філософії. Коло філософських роздумів: людина і світ, людина і природа, людина і суспільство, мислення і буття, духовне і тілесне, життя та смерть, добро та зло, істина та хиба, прекрасне та потворне. Філософія – одвічна діяльна любов людини до мудрості та світу загалом. Здатність дивуватися та замислюватися. Рефлексія як специфіка філософського знання. Різноманітність уявлень про сутність філософії. Специфіка міфу, релігії, мистецтва та науки як форм культури, порівняно з філософією. Духовно-практична інтенція філософії.

Функції філософії. Світоглядна функція. Світогляд як теоретичне ставлення до суцього з позицій належного. Структура світогляду. Світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння. Основні світоглядні проблеми філософії, їх сутність, специфіка і взаємозв'язок. Онтологічна функція. Протилежність і єдність матеріалізму та ідеалізму. Гносеологічна (пізнавальна) функція. Методологічна функція філософії. Культурно-виховна функція філософії. Філософія як квінтесенція духовної культури людства.

Значення філософії у культурному становленні та розвитку людської особистості. Філософія як акт самопізнання та самовідтворення. Гуманістична орієнтація філософії і пошук засобів дійсного утвердження гуманізму.

Теми рефератів

1. Історична зміна предмета філософії і «вічність» її проблем.
2. Співвідношення філософії, науки і релігії.
3. Метафізика і діалектика: два стилі філософського мислення.

Питання для самоконтролю

1. Природа та сутність філософії.
2. Основні функції філософії.
3. Специфіка філософії як форми світогляду.
4. Філософія та наука.
5. Структура і особливість філософського знання.

Література [5; 6; 9; 13; 18; 20; 23; 24; 38; 61; 65; 68; 70]

Тема 2. Історія становлення та розвитку філософських проблем

Предмет історії філософії. Методи історико-філософського аналізу. Принципи періодизації історії філософії.

Становлення філософського знання. Міфоепічні засади філософії. Парадигмальність філософського знання. Особливості західної та східної моделей філософування.

Парадигма давньогрецької (еллінської) філософії. Тенденція філософського освоєння світу: від хаосу до космосу. Середньовічна парадигма західноєвропейської філософії: духовна орієнтація. Гуманістичний характер філософії доби Відродження. Реформація. Просвітництво. Парадигма філософії Нового часу: домінанта науки. Класична німецька філософія.

Філософія ХІХ ст. Перегляд класичної моделі світорозуміння. Програма радикального оновлення філософії – марксизм, позитивізм, філософія життя. Відкриття несвідомих поривів життя (воля, інтуїція, підсвідоме).

Відмова від суб'єкт-об'єктної дихотомії буття. Екзистенціальна філософія. Сучасна філософія. Постпозитивізм та аналітична філософія. Радикальне оновлення філософського дискурсу: феноменологічна редукція, герменевтичне коло, постмодерністська деконструкція, негативна діалектика, епістемологія та ін.

Теми рефератів

1. Захід і Схід (порівняльний аналіз філософської традиції).
2. Антична філософія і західноєвропейська культура: пошук ідентичності.
3. Віра і знання: проблема співвідношення у середньовічній філософії.
4. Наукова революція ХVІ-ХVІІ ст. та її вплив на розвиток філософії.
5. Проблема людини в екзистенціальній філософії.
6. Філософська герменевтика: основні проблеми і етапи розвитку.

Питання для самоконтролю

1. Культурно-психологічні традиції Сходу, втілені у філософських ученнях Стародавнього Китаю та Стародавньої Індії.
2. Основні напрями досліджень античної філософії та її історичне значення.
3. Філософські джерела теоцентризму.
4. Концепція нової науки Ф. Бекона.
5. Характерні риси, що притаманні основним формам емпіризму та раціоналізму у філософії Нового часу.
6. Основні етапи становлення позитивізму.
7. Особливості "критичного раціоналізму" К. Поппера.
8. Характерні риси філософії життя.
9. Сутність феноменологічної редукції Е. Гуссерля.

Література [5; 6; 9; 18; 20; 33; 36; 37; 41; 48; 49; 72; 88; 90; 92]

Змістовий модуль II. Онтологія, гносеологія та філософська антропологія

Тема 3. Вчення про буття. Співвідношення свідомості (духу) та матерії

Проблема єдності і багатоманітності реальності. Людська свідомість як перша реальність для людини. Світ як всеохоплююча реальність. Єдність природи, суспільства і людини, матеріального буття і людського духу. Основні види філософської онтології: ідеалізм (об'єктивний і суб'єктивний) і матеріалізм. Практичні витoki людського поділу реальності на об'єктивну і суб'єктивну. Діалектика суцього (буття) і небуття. Рух як форма існування матеріальної дійсності. Різноманітність форм руху, що пізнаються наукою, і проблема їх класифікації. Людська діяльність як особливий спосіб саморуху об'єктивної та суб'єктивної реальності. Сучасні філософські і наукові уявлення про простір і час (філософські аспекти «теорії відносності» А. Ейнштейна). Простір і час як іманентні форми саморуху об'єктивної реальності, людської практики, споглядання і свідомості. Поняття історичного і соціального простору і часу. Вимушена (невільна) діяльність, відчужена діяльність, самодіяльність. Буття-присутність (М. Гайдеггер).

Свідомість людини як діалектичне співвідношення об'єктивної та суб'єктивної реальності, як духовний спосіб орієнтації людини у реальності буття, що розвивається. Усвідомлення проблеми походження, розвитку і сутності свідомості. Від поняття «душа» до філософської категорії «свідомість». Матеріалістична та ідеалістична розробки проблеми свідомості. Активність свідомості. Свідомість і самосвідомість (рефлексія). Свідоме, підсвідоме, несвідоме. Свідомість та інтуїція. Види творчості та їхня специфіка. Загадкові й такі, що не мають наукового пояснення, явища людської свідомості і психіки.

Теми рефератів

1. Світ, універсум, всесвіт: зміст понять.
2. Онтологія та метафізика: спільне та відмінне.
3. Підсвідоме та несвідоме.

Питання для самоконтролю

1. Світ як усеохоплююча реальність.
2. Сучасні філософські уявлення про простір і час.
3. Матерія та форми її існування.
4. Свідомість, підсвідоме, несвідоме, надсвідоме.

Література [5; 10; 13; 14; 19; 27; 28; 36; 48; 51; 71; 94]

Тема 4. Сутність та структура пізнавального процесу

Знання як спосіб існування людської свідомості. Предметний характер знання. Загальний зміст пізнавальної діяльності (перехід від незнання до знання й від нього – до нового знання). Проблема визначення меж людського пізнання і самопізнання. Агностицизм і пізнавальний оптимізм. Емпіризм, раціоналізм і практицизм як альтернативні науково-філософські позиції щодо розуміння сутності пізнавального процесу. Принципи сучасної гносеології. Детермінізм та індетермінізм. Рівні і форми пізнавальної діяльності: емпірія (відчуття, сприйняття, уявлення); абстрактне мислення (поняття, судження, умовивід). Форми організації теоретичного знання: ідея, гіпотеза, концепція, теорія, метатеорія.

Об'єктивна реальність як об'єкт пізнання. Неподільність об'єкта і суб'єкта у пізнавальному процесі. Матеріалістичне та ідеалістичне розуміння об'єкта і суб'єкта пізнання. Загальні ознаки науки: наявність предмета, понятійний і категорійний апарат, засоби і методи розв'язання наукових проблем. Системність та істинність знань. Евристичний потенціал наукової методології. Специфіка пізнавальної діяльності у природознавчих, технічних і гуманітарних науках.

Метод як усвідомлений спосіб пізнавальної діяльності. Методи, методологія і методика. Філософія і методологічний арсенал науки. Методи емпіричного рівня наукових досліджень (спостереження і експеримент). Методи теоретичного рівня досліджень (аналіз, синтез, моделювання та ін.). Співвідношення спеціальних і загальних наукових методів. Основні філософські методи пізнання: метафізика та діалектика.

Темі рефератів

1. Взаємозв'язок емпіричного і теоретичного рівнів пізнання.
2. Метод і методика. Метод і методологія.
3. Специфіка проблематики аналітичної філософії.
4. Інтуїція у процесі пізнання і творчості.

Питання для самоконтролю

1. Знання як спосіб існування людської свідомості.
2. Рівні та форми пізнавальної діяльності.
3. Основні логічні форми мислення (поняття, судження, умовивід).
4. Об'єкт і суб'єкт пізнавального процесу.

Література [19; 24; 40; 42; 45; 56; 60; 79; 84; 89]

Тема 5. Вчення про істину та її критерії

Істина і правда, заблудження і брехня як критерії оцінки знань. Істина як відповідність пізнання і пізнаваного. Часові, просторові та інші характеристики

істини. Істина як передумова, процес і результат перманентного розвитку пізнавального процесу. Критерії істини: емпіричні, логічні (несуперечливість і узгодженість знань) і практичні. Догматизм і релятивізм у тлумаченні істини. Абсолютна та відносна істина. Основні філософські концепції істини: кореспондентська, когерентна, конвенціоналістська, прагматична.

Теми рефератів

1. Вирішення проблеми демаркації між філософією і наукою в неопозитивізмі (за принципом верифікації) і в «критичному раціоналізмі» (за принципом фальсифікації).
2. Основні концепції істини в сучасній філософії.
3. Практика та істина в марксизмі та прагматизмі.

Питання для самоконтролю

1. Істина та її критерії.
2. Істина, правда, омана в пізнанні та практичному житті.

Література [5; 19; 24; 27; 28; 40; 42; 50; 79; 89]

Тема 6. Діалектика як філософське вчення про розвиток та її альтернативи

Діалектика як філософське вчення про пізнання і розвиток. Принципи діалектики: всезагального зв'язку між предметами і явищами дійсності та розвитку. Діалектика і метафізика як основні філософські методи пізнання. Історичні форми діалектики: ідеалістична і матеріалістична. Закони діалектики: єдності і боротьби протилежностей, заперечення заперечення, переходу кількісних змін в якісні і навпаки. Доля діалектики у сучасному світі та вітчизняній філософській думці. Діалектика та синергетика.

Теми рефератів

1. Діалектика і метафізика як основні філософські методи пізнання.
2. Історичні форми діалектики та її філософських антиподів-софістики, еклетики, метафізики.
3. Діалектика та синергетика: спільне та відмінне.

Питання для самоконтролю

1. Діалектика: етапи розвитку.
2. Закони і принципи діалектики.
3. Основні категорії діалектики.

Література [10; 13; 14; 19; 24; 50; 51; 60]

Тема 7. Проблема людини у філософії. Філософські проблеми антропогенезу

Філософська концепція людини – основа наук про людину. Сутність людини. Праця і мова – фактори становлення і розвитку людини. Праця і соціальне в людині. Особа та суспільство. Індивід, індивідуальність, особистість. Типологія особи. Соціальні ролі особи. Відчуження людини і шляхи його подолання. Діалектика взаємодії людини і суспільства. Права і свободи особи як критерій суспільного прогресу. Самореалізація особи в економічній, соціально-політичній і духовній сферах суспільного життя. Смысл життя людини. Самоцінність людського життя. Проблема людського щастя. Аморальність використання людини як засобу.

Теми рефератів

1. Фактори становлення людини.
2. Свобода вибору шляху розвитку. Проблема відповідальності.
3. Особа і суспільство: форми взаємодії.

Питання для самоконтролю

1. Філософська концепція людини.
2. Основні напрями сучасної філософської антропології.
3. Біологічні та соціальні фактори становлення людини.
4. Особа і суспільство: форми взаємодії.

Література [5; 8; 20; 24; 38; 62; 71; 80; 90; 92]

Змістовий модуль III. Філософія і соціально-культурні практики

Тема 8. Людське суспільство як предмет філософського осмислення

Предмет і сутність соціальної філософії. Суспільство як система об'єктивної реальності. Суспільне виробництво людини. Матеріальне та духовне виробництво. Структура суспільно-економічної формації (за К. Марксом). Спосіб матеріального виробництва як конкретно-історичний тип діалектичної єдності продуктивних сил і виробничих відносин. Людина як головна продуктивна сила суспільства. Форми власності, форми організації й управління виробництвом. Виробництво, обмін, розподіл і споживання. Природні передумови, матеріальні та духовні засади людського життя. Стадність, спільність і суспільність. Суспільна свідомість. Потреби, інтереси і цілі людей як аспекти мотивації матеріального і духовного виробництва. Неприпустимість абсолютизації економічного детермінізму в якості основного принципу щодо аналізу соціальних процесів.

Історичні форми спільності людей: етнічні, класові, поселенські та ін. Соціальна структура та її елементи. Способи розкриття соціальної структури:

етнічний, класовий, поселенський, освітньо-професійний та ін. Стратифікація. Економічна, політична і духовна сфери життя людей. Держава та її форми. Соціальні інститути.

Концепції інформаційного суспільства та суспільства знань. Концептуальне осмислення сучасного суспільства як суспільства ризику. Теорії соціальних систем. Теорія суспільства як комунікації. Глобалізаційні процеси у сучасному суспільстві: сутність, особливості та перспективи.

Тема рефератів

1. Глобальні проблеми сучасності.
2. Історичні форми спільності людей.
3. Суспільна свідомість: будова, структура, рівні, форми.
4. Розвиток суспільства: сутність, характер, форми. Еволюція і революція.
5. Єдність природи і суспільства.

Питання для самоконтролю

1. Структура суспільства як соціальної системи.
2. Соціальні інститути та суспільна свідомість.
3. Специфіка соціального пізнання.

Література [3; 4; 8–12; 29; 34; 35; 41; 44; 59; 84]

Тема 9. Парадигми осягнення історії

Феномен історії та основні проблеми її філософського осмислення. Єдність і багатоманітність історії, мета та смисл історії, суб'єкт історичного процесу. Еволюційне, інволюційне і революційне у розвитку суспільства і людини. Критерії прогресивного розвитку суспільства. Ідеалістичні, матеріалістичні та теологічні концепції історії людства. Філософське розуміння суспільного розвитку. Суспільство як система, що здатна до саморозвитку. Співвідношення стихійного і свідомого, об'єктивної закономірності і вільної діяльності людей у розвитку суспільства. Фаталістичне уявлення про розвиток історії. Суб'єктивізм і волонтаризм у суспільному розвитку. Історія суспільства як розвиток діяльності людей, що переслідують свої цілі. Потреби й інтереси як спонукальні мотиви діяльності людей. Історичний результат як підсумок зіткнення різних сил і тенденцій у суспільному розвитку. Проблема сенсу історії.

Рушійні сили історичного розвитку. Активна і пасивна роль народних мас, соціальних груп (націй, класів), особистості в історичному процесі. Співвідношення особистісного і загальнолюдського в історичному процесі. Роль особи в історії. Місце насильства в історії. Гуманізм і антигуманізм.

Історична різноманітність і єдність типів суспільства. Сучасні концепції історичного поступу людства. Ідея кінця історії (Фукуяма). Ідеї всесвітньої та локальної історії. Формация і цивілізація. Інтернаціоналізація суспільного життя

і формування світової спільності вільних націй як становлення всесвітньої історії.

Теми рефератів

1. Поняття цивілізації: історія і тенденції розвитку.
2. Еволюція і революція як основні моделі розвитку.
3. Проблема «осьового часу» світової культури.

Питання для самоконтролю

1. Предмет та основні функції філософії історії
2. Ідеалістичні, матеріалістичні й теологічні концепції історії людства.
3. Спільне і відмінне у представників цивілізаційного напрямку – М. Данилевського, А. Тойнбі, О. Шпенглера.
4. Русійні сили історичного розвитку.

Література [5; 6; 18; 27; 29; 46; 53; 54; 64; 91–93]

Тема 10. Філософія культури

Поняття культури. Матеріальна і духовна культура. Основні духовні цінності і проблема смислу життя людини. Співвідношення матеріальних і духовних (релігійних, політичних, ідеологічних та ін.) цінностей у житті людини. Необхідність пріоритету загальнолюдських цінностей над національно-державними і класовими. Культура і цивілізація. Культура і релігія, культура і філософія. Культура як міра людяності. Свобода і культура. Масова й елітарна культура. Молодіжна культура. Антикультурні прояви у сучасну епоху. Національна культура. Співвідношення національного та загальнолюдського в культурі.

Теми рефератів

1. Культура та цивілізація.
2. Сучасна цивілізація: її особливості і суперечності.

Питання для самоконтролю

1. Людинотворча суть культури.
2. Культура: багатоманітність визначень.
3. Співвідношення загальнолюдської та національної культури.

Література [5; 6; 9; 15; 16; 18–20; 24; 39; 67; 73; 82; 84; 91]

Тема 11. Аксиологія: філософське вчення про цінності

Аксиологія як філософська дисципліна. Предмет та сутність аксиології. Пріоритет загальнолюдських цінностей. Ієрархія цінностей у суспільстві та

структурі людської особистості. Сучасна цивілізація, її особливості та суперечності. Земна цивілізація перед вибором перспектив розвитку людства. Криза сучасної цивілізації і шляхи її подолання. Основні глобальні проблеми сучасності, що пов'язані з цінностями, – екологічна, енергетична, сировинна, демографічна, продовольча. Проблеми війни та миру. Планетарна спільність історичної долі людей у сучасних умовах.

Темі рефератів

1. Основні погляди на цінності у сучасній філософії.
2. Класифікація цінностей.
3. Ціннісна природа глобальних проблем сучасності.

Питання для самоконтролю

1. Аксиологія як філософське вчення про цінності.
2. Проблема цінностей в історії філософії.
3. Ціннісні орієнтації в структурі діяльності.
4. Природа духовних і матеріальних цінностей.

Література [8; 9; 15; 16; 24; 37; 39; 47; 64; 82; 83; 85; 95]

Тема 12. Філософія політики

Філософія політики та її предмет. Основні категорії філософсько-політичного знання. Політика як соціальне явище. Сутність, структура і функції політичної системи. Політична свідомість і політична культура як невід'ємні елементи політичної структури. Роль засобів масової комунікації у функціонуванні політичної системи.

Аксиологічно-світоглядні принципи легітимності політики. Природа та джерела влади: системно-функціональний контекст взаємозв'язку, взаємодії.

Держава як базовий інститут політичної системи. Теорії походження держави. Функції держави. Національна держава і громадянське суспільство. Свобода і рівність, справедливість і демократія у політичному житті суспільства.

Основні види сучасних політичних ідеологій: ліберальна, консервативна, комуністична, соціалістична, націоналістична та ін.

Темі рефератів

1. Філософія політики та її категоріальний апарат.
2. Політична система та політична організація суспільства: їх взаємозв'язок.
3. Філософія влади: сучасні концепції та підходи.
4. Політика і влада в інформаційному суспільстві.
5. Філософія політики й ідеологія.
6. Політик як знакова особистість.

Питання для самоконтролю

1. Філософія політики в системі наук про суспільство.
2. Філософія політики та політична філософія: методологічні особливості.
3. Структурність та рівні політичного життя.
4. Сучасне розуміння влади та її прояви у суспільстві.
5. Політика і мораль: основні суперечності.

Література [2; 18–20; 41; 43; 62; 73; 78]

Тема 13. Філософія права

Філософія права, її предмет та основні функції. Сутність права, поняття правової рівності. Право і формування нормативної структури свободи.

Природне право: сутність та особливості вияву. Основні характеристики позитивного права. Держава як умова здійснення права у соціальному просторі. Право і закон, поняття правового закону. Правова держава: історія ідей і сучасність.

Громадянське суспільство: правовий і політичний виміри. Право і мораль: особливості взаємозв'язку.

Теми рефератів

1. Соціально-історична природа права.
2. Правові відносини, їх зміст та форми.
3. Філософія та методологія права.
4. Право як реалізація свободи.
5. Правові системи, їх розвиток і функціонування.
6. Принципи рівності та справедливості у праві.

Питання для самоконтролю

1. Джерела правових норм.
2. Природне право, його сутність та особливості.
3. Позитивне право: сутність і структура.
4. Держава і право.
5. Сутність, зміст та форми права.

Література [15; 18; 20; 26; 40; 51; 63]

Тема 14. Філософія економіки

Об'єкт, предмет та структура філософії економіки. Філософський вимір економічного життя і головні проблеми філософії економіки. Основні філософсько-економічні категорії. Зміст та еволюція поняття "економіка". Політична економія як перша наукова форма економічного знання. Нові

підходи теоретиків "економікс". Переваги і недоліки новітньої теоретичної економії.

Сутність феномену власності. Виробництво: сутність, сенс та ціннісний зміст. Суспільне виробництво та його структурні елементи: матеріальне виробництво, виробництво соціальних умов існування, духовне виробництво. Виробничі відносини.

Бізнес як соціальний проект і реальність сучасного суспільно-історичного процесу. Філософія грошей.

Тема рефератів

1. Власність як філософсько-економічна категорія.
2. Філософське та політекономічне тлумачення поняття «капітал».
3. Бізнес як гра.
4. Філософія бізнесу як основа розв'язання соціальних суперечностей.
5. Поняття «робота» і «праця»: філософсько-економічний вимір.
6. Багатство і бідність: тенденції та перспективи.

Питання для самоконтролю

1. Об'єкт, предмет та структура філософії економіки.
2. Основні філософсько-економічні категорії.
3. Політична економія як перша наукова форма економічного знання.
4. Філософсько-світоглядні основи економічної діяльності.
5. Соціальний капітал: сутність, структура та основні функції.

Література [3; 11; 18; 20; 61; 65; 70]

Тема 15. Філософські проблеми психології

Взаємозв'язок філософії і психології в культурно-історичному контексті. Філософські засади психологічних концепцій. Психофізіологічна проблема в сучасній філософії та психології. Глобальний еволюціонізм і проблема історичності психіки. Сутність і особливості психологічного знання. Маніпулювання свідомістю і технології впливу на психіку. Методологічні проблеми психологічного дослідження. Етичний вимір розв'язання психологічних проблем.

Тема рефератів

1. Взаємозв'язок філософії і психології в історичному контексті.
2. Філософська проблема свідомості в контексті психологічних теорій.
3. Філософські засади психологічних концепцій.
4. Маніпулювання свідомістю і технології впливу на психіку.
5. Осмислення феномену несвідомого у філософських та психологічних дослідженнях.
6. Проблема штучного інтелекту у міждисциплінарному вимірі.

Питання для самоконтролю

1. Філософські проблеми психології як предмет дослідження.
2. Осмислення поняття «психічного» в історії філософії та історії психології.
3. Структурованість свідомості: нейрофізіологічний та психологічний аспекти.
4. Методологічні проблеми сучасної психології.
5. Етичні засади психологічного дослідження.

Література [7; 16; 18; 20; 47; 75; 77; 81]

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Тем 1–7

ВАРІАНТ 1

1. Назвіть ім'я філософа

Ім'я філософа	Період історії філософії	Країна, або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1. ?	Античність	Стародавня Греція	Школа елейців	Розробки суб'єктивної діалектики, вчення про єдність буття, його багатоманітність, апорії про відсутність руху
2. ?	Античність	Стародавня Греція, м. Стагіра	Школа перипатетиків	Вчення про матерію і форму, чотири першопричини, закони логіки і силогізми, форми політичного устрою
3 ?	Класична доба української і російської філософської думки (XIX ст.)	Україна, Росія,	Український романтизм	Як Лейбніц, він створив для моральних вимірів героїв своїх творів нескінченно дрібні елементи добра і зла, побачив у кожному з них «чорта», серед «живих» – «мертвих» і серед «мертвих» – «живих»
4 ?	Пізно-середньовічна схоластика	Південна Італія, м. Акуїно; Франція, м. Париж	Покатоличені й аристотелізм (томізм)	Учення про 5 доведень буття Бога, тлумачення людини як неповторного індивіду, безсмертну душу, гармонію віри і розуму, істин науки і богослов'я, філософію як служницю теології

5 ?	Новий час	Нідерланди	Пантеїзм	Учення про тотожність Бога і природи, три роди пізнання: чуттєвий, розуміння, інтуїція; модуси мислення і протяжність, свобода як зрозуміла необхідність, етика людини, яка керується тільки розумом
-----	-----------	------------	----------	--

II. Тест (виберіть правильні відповіді, а все зайве викресліть).

1. Августин визначав основою світу: а) чотири стихії; б) Бога; в) матерію; г) абсолютну ідею.
2. Для ренесансного світогляду був характерний: а) космоцентризм; б) теоцентризм; в) гуманізм; г) антропоцентризм.
3. За Демокритом основою буття є: а) атоми; б) апейрон; в) порожнеча; г) форма, д) ідея.
4. До раціональних філософських систем належать: а) позитивізм; б) діалектичний та історичний матеріалізм; в) екзистенціалізм; г) герменевтика.
5. Філософія екзистенціалізму в першу чергу зосереджується на проблемах: а) абсурдності буття людини; б) свободи; в) людини на межі буття і небуття; г) творчої діяльності людини.

III. Хто є автором цих висловів?

1. «Пізнай самого себе».
2. « Я знаю лише те, що я нічого не знаю, а інші і того не знають».
3. «Дій згідно з такою максимою, яка водночас може стати загальним законом»
4. «Людина є мірою всіх речей – існування існуючих, неіснування неіснуючих».

IV. Розкрийте питання.

Характерні риси античної філософії.

ВАРІАНТ 2

I. Назвіть ім'я філософа

Ім'я філософа	Період історії філософії	Країна, або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1 ?	Відродження	Франція	Скептицизм, гуманізм, антропоцентризм	Учення про суб'єктивний світ (світ людських почуттів і емоцій) і «природне» тлумачення людини. Афористична форма філософування: «Природа найкращий вчитель», «Благорозуміння – краща добродієвість»

2 ?	Відродження	Італія	Натурфілософія	Учення геліоцентризму, натуралістичний пантеїзм (світова душа як принцип руху Всесвіту), про основну одиницю буття і субстанції (монаду), монаду монад (Бога), множинність світів
3 ?	Новий час	Нідерланди	Пантеїзм	Учення про тотожність Бога і природи (пантеїзм), три роди пізнання: чуттєвий, розуміння, інтуїція; модуси субстанції (мислення і протяжність), свобода як усвідомлена необхідність, етику для людини, яка керується тільки розумом.
4 ?	XX ст.	Франція	Екзистенціалізм	Учення про абсурдність людського буття, самогубство як засіб свободи вибору, свобода як можливість вибирати, відчуженість людини, її приреченість, бунт як реакція на безвихідь
5 ?	Просвітництво	Франція	Метафізичний матеріалізм	Учення про державу, громадянське суспільство, суспільний договір, приведення суспільного устрою у відповідність з розумом

II. Тест (виберіть правильні відповіді, а все зайве викресліть).

1. Елементами людського пізнання згідно з ірраціоналізмом є: а) людський розсудок; б) воля; в) інтуїція; г) фантазія.
2. До основних принципів діалектики належать: а) об'єктивності; б) розвитку; в) зв'язку; г) матеріальності.
3. За Кантом, процес пізнання характеризується: а) пасивністю суб'єкта; б) активністю суб'єкта; в) пізнанням тільки світу явищ (феноменів); г) пізнаванням тільки світу сутностей (ноуменів).
4. Піфагор та його послідовники шукали першопричинні основи буття у: а) речовинному субстраті світобудови; б) деяких ідеальних сутностях; в) числах та їх комбінаціях; г) незмінному конструктивно-розумовому принципі (пануючому «управлінському началі»).
5. Згідно Ф. Бекону адекватному пізнанню дійсності заважають «ідоли» (хибні образи): а) роду, б) релігії; в) печери; г) ринку; д) мови.

III. Хто є автором цих висловів?

1. «Не можна двічі увійти в одну і ту ж річку».

2. «Якщо я йду назад, я з матеріалістами, якщо я йду вперед, я не з ними».
3. «Піддавай все сумніву».
4. «Знання – це пригадування» (анамнезис).

IV. Розкрийте питання.

Головні школи досократівської філософії (назви, представники, основні представники).

ВАРІАНТ 3

I. Назвіть ім'я філософа

Ім'я філософа	Період історії філософії	Країна, або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1 ?	XIX ст.	Німеччина, Англія	Діалектичний та історичний матеріалізм	Учення про суспільно-економічну формацію, приватну власність як основну причину відчуження праці, суспільну свідомість як відображення суспільного буття, філософію як засіб перебудови світу, людину як комплекс суспільних відносин, соціалістичну революцію
2 ?	XIX ст.	Німеччина	Діалектичний та історичний матеріалізм	Учення про діалектику природи, класифікацію форм руху матерії і науки, походження приватної власності і державу
3 ?	XIX ст., доба німецької класичної філософії	Німеччина	Антропологічний матеріалізм	Учення про філософію як науку біологічну природу людини, детермінацію історії релігією, зв'язок «Я» і «Ти», метафізичну етику, умови досягнення людиною щастя через любов, релігію любові
4 ?	Доба німецької класичної філософії	Німеччина	Об'єктивний ідеалізм	Учення про розвиток абсолютної ідеї через її інобуття (природу) до світового розуму. Система побудована на базі ідеалістичної діалектики за схемою: теза - антитеза, синтез

5 ?	XIX ст.	Росія, Індія, Англія	Релігійна філософія, теософія	Учення про таємну доктрину, можливість безпосереднього пізнання Бога, єдину божественну сутність, універсальну релігію, толерантні відношення
-----	---------	----------------------------	-------------------------------------	---

II. Тест (виберіть правильні відповіді, а все зайве викресліть).

- До ірраціональних філософських систем належать: а) діалектичний та історичний матеріалізм; б) екзистенціалізм; в) неотомізм; г) персоналізм; д) позитивізм.
- До основних законів гегелівської діалектики належать: а) закон детермінації; б) закон заперечення заперечення; в) закон єдності та боротьби протилежностей; г) закон виключеного третього; д) закон достатньої підстави; е) закон взаємного переходу кількісних і якісних змін.
- Рівні структури свідомості поділяються (за З. Фрейдом) на: а) надсвідомість; б) підсвідомість; в) усвідомлення; г) самосвідомість.
- За Арістотелем, існують такі форми правління державою: а) монархія; б) аристократія; в) бюрократія; г) республіка; д) олігархія; е) плутократія.
- Згідно з фаталізмом, перебіг історії залежить від: а) людини як біологічної істоти; б) факторів, що знаходяться поза людиною; в) від випадкового збігу обставин; г) від людини як соціальної особи.

III. Хто є автором цих висловів?

- «Кожен є предметом споживання для когось».
- «Усе тече, усе змінюється, а в одну й ту саму річку неможливо увійти двічі, бо на того, хто входить течуть все нові й нові води».
- «Немає нічого іншого в бутті, окрім атомів і порожнечі».
- «Філософія має бути служницею богослов'я».

IV. Розкрийте питання.

Етичні пошуки Сократа.

ВАРІАНТ 4

I. Назвіть ім'я філософа

Ім'я філософа	Період історії філософії	Країна, або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1 ?	Кінець XIX – перша половина XX ст.	Росія, Україна, СРСР	Позитивізм, філософський плюралізм	Вчення про ноосферу, екологічні проблеми сучасності, наукознавство, методологію науки, сучасну картину світу, свободу наукової творчості, корисність усіх філософських систем
2 ?	XX ст.	Німеччина, США, Швейцарія	Франкфуртська школа	Учення про «одномірну людину», філософію визволення, молодь як головну революційну силу, «детонатор» революційного вибуху
3 ?	Українське Просвітництво	Росія, Україна	Український кордоцентризм	Учення про 3 світи: 1) макрокосм 2) мікрокосм, 3) світ символів (Біблія), серце як засіб істинного пізнання, «споріднену працю», «горню республіку» як ідеал суспільного устрою
4 ?	XX ст.	СРСР, Росія	Філософія історії	Учення про етногенез, культурогенез, суперетнос, «пасіонарний вибух», етнічну регенерацію, часові і просторові межі розвитку нації, його залежність від сонячних циклів
5 ?	XIX ст.	Україна, Росія	Релігійна філософія	Учення про 4 світи: а) ноуменальний; б) «вічної правди», в) реальний; г) феноменальний. Розум виявляє загальне, а серце є основою унікальності. Істина стає духовним скарбом, коли вона лягає на серце. Мораль у серці людини.

II. Тест (виберіть правильні відповіді, а все зайве викресліть).

1. Згідно з волонтаризмом, перебіг історії залежить: а) від кожної особистості; б) від видатної особистості; в) від незалежних обставин; г) від природних циклів.
2. До універсальних зв'язків буття належать (за Гегелем): а) одиничне, загальне, особливе; б) явище і сутність; в) форма і зміст; г) діалектичні закономірності як форми зв'язку.
3. К. Г. Юнг виділив такі види колективного несвідомого: а) дитячу; б) батьківську; в) у дорослих; г) у людей похилого віку.
4. Свідомість (за З. Фрейдом) містить такі компоненти: а) віру; б) цінності; в) знання; г) норми; д) над свідомість, е) підсвідоме.
5. За Д. Локком існують такі якості речей: а) первинні; б) закономірні; в) вторинні; г) загальні; д) нескінченні.

III. Хто є автором цих висловів?

1. «Вірю, оскільки абсурдно».
2. «Кожна людина у своєму житті має відповісти на такі питання: Що я можу знати? Що я маю робити? На що я можу сподіватися?».
3. «Людина є мірою всіх речей – існуючих як існуючих і неіснуючих як неіснуючих».
4. «Якби Бога не було, його слід було б вигадати».

IV. Розкрийте питання.

Філософське вчення Платона.

ВАРІАНТ 5

I. Назвіть ім'я філософа

Ім'я філософа	Період історії філософії	Країна, або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1 ?	XX ст.	Росія, Україна, Німеччина, Канада	Філософія українського радикалізму	Ірраціональне, містичне тлумачення нації, національної еліти. Людина – лише засіб, нація – мета
2 ?	XX ст.	Франція	Екзистенціалізм	Учення про абсурдність людського буття, самогубство як засіб свободи вибору, свободу як можливість вибирати, відчуженість людини, її приреченість, бунт як реакцію на безвихідь

3 ?	Новий час	Франція	Раціоналізм, дуалізм	Учення про метод сумніву, дедукцію, інтелектуальну інтуїцію, розум як вищу цінність, основу пізнання, поділ світу на духовний і матеріальний, людину як машину з кісток і м'язів
4 ?	XX ст.	Росія, Україна, Німеччина	Культурологія, український екзистенціалізм	Три джерела його філософії: а) класична онтологія (від Платона до Гегеля); б) неокантіанська феноменологія; в) містицизм; г) категорії безпосереднього буття: повторення, сполученість, рух. Людина знаходиться на кордоні двох світів. Вивчав національні риси українського характеру (емоціональність, ліризм, сентименталізм), історію української і слов'янської філософії
5 ?	Новий час	Англія	Сенсуалізм, англійське Просвітництво	Учення про первинні та вторинні якості матерії, існування істин першого і другого роду, натуральне право, яке складається з права на життя, власність, свободу

II. Тест (виберіть правильну відповіді, а все зайве викресліть).

- За Дж. Локком має існувати поділ державної влади на: а) виконавчу; б) законодавчу; в) бюрократичну; г) республіканську; д) федеральну; е) судову.
- За А. Печчеї «новий гуманізм» складається з: а) почуття національної ідеї; б) почуття глобальності; в) почуття справедливості; г) боротьби за свободу, відмови від будь-якого насильства.
- За І. Кантом процес пізнання характеризується: а) пасивністю суб'єкта; б) активністю суб'єкта; в) пізнанням тільки світу явищ (феноменів); г) пізнанням тільки світу сутностей (ноуменів).
- За Демокритом основою буття є: а) атоми; б) апейрон; в) порожнеча; г) форма; д) ідеї.
- Філософія екзистенціалізму насамперед зосереджує увагу на проблемах: а) абсурдності буття людини; б) свободи людини; в) людини, яка існує на межі буття і небуття; г) творчої діяльності людини.

III. Хто є автором цих висловів?

- «Бог багатому подібний фонтанові, що заповнює різні за обсягом посудини. Над фонтаном напис: «Нерівна усім рівність».

2. «Дій згідно з такою максимою, щоб кожний твій вчинок у будь-яку мить міг стати загальним законом».
3. «Люди швидше пробачать вбивство своїх батьків, чим несправедливе вилучення майна».
4. «Існувати, отже, бути сприйманим».

IV. Розкрийте питання.

1. Соціально-філософські погляди Аристотеля.

ВАРІАНТ 6

I. Назвіть ім'я філософа

Ім'я філософа	Період історії філософії	Країна, або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1 ?	Античність	Стародавня Греція	Школа елеатів	Розробки об'єктивної діалектики, учення про єдність буття, його багатоманітність, апорії про відсутність руху
2 ?	Пізно-середньовічна схоластика	Південна Італія, м. Акуїно; Франція, м. Париж	Покатолический аристотелізм, томізм	Учення про 5 доведень буття Бога, тлумачення людини як неповторного індивіду, безсмертну душу, гармонію віри і розуму, істин науки і богослов'я, філософію як служницю теології
3 ?	Новий час	Англія	Емпіризм	Тлумачення людини як частини природи; істини як дзеркальної копії об'єкта пізнання; привидів роду, печери, театру, площі як перешкод на шляху пізнання. Розробив концепцію ідеальної держави, якою керують вчені і немає експлуатації людини людиною
4 ?	Відродження	Італія	Натурфілософія і пантеїзм	Учення про Сонце як центр світу (геліоцентризм), натуралістичний пантеїзм, світову душу як принцип руху Всесвіту, основну одиницю буття монаду, субстанції, монаду монад (Бога), множинність світів
5 ?	Просвітництво	Франція	Метафізичний матеріалізм	Учення про державу, громадянське суспільство, суспільний договір, приведення суспільного устрою відповідно до розуму

II. Тест (виберіть правильну відповіді, а все зайве викресліть).

1. До ірраціональних філософських систем належать: а) діалектичний та історичний матеріалізм; б) екзистенціалізм; в) неотомізм; г) персоналізм.
2. До основних законів діалектики належать: а) закон детермінації; б) закон заперечення заперечення; в) закон єдності і боротьби протилежностей; г) закон взаємного переходу кількісних і якісних змін; д) закон тотожності.
3. Рівні структури психіки З. Фрейд поділів на: а) надсвідомість; б) совість; в) підсвідомість; г) свідомість; д) самосвідомість.
4. Світогляд містить такі компоненти: а) віру; б) цінності; в) знання; г) норми; д) переконання.
5. Згідно з фаталізмом перебіг історії залежить від: а) людини як біологічної істоти; б) факторів, що знаходяться поза свідомістю; в) від випадкового збігу обставин; г) від людини як соціальної особистості; д) від Бога.

III. Хто є автором цих висловів?

1. «Я мислю, отже, я існую».
2. «Все дійсне є розумним, а все розумне є дійсним».
3. «Якщо я йду назад, я з матеріалістами, якщо я йду вперед, я не з ними».
4. «Попередні філософи лише намагались по-різному пояснити світ, але наше завдання полягає в тому, щоб змінити його».

IV. Розкрийте питання.

Скептицизм, епікуреїзм, стоїцизм, кінізм як основні напрями елліністичної філософії.

ВАРІАНТ 7

I. Назвіть ім'я філософа

Ім'я філософа	Період історії філософії	Країна, або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1 ?	Відродження	Франція	Скептицизм, гуманізм, антропоцентризм	Учення про суб'єктивний світ як світ людських почуттів і емоцій та об'єктивне («природне») тлумачення людини. Афористична форма філософування: «Природа найкращий учитель», «Благорозум'я – найкраща добродієвість»
2 ?	XIX ст.	Україна, Росія	Релігійна філософія	Учення про 4 світи: а) ноуменальний; б) «вічної правди», в) реальний; г) феноменальний. Розум виявляє загальне, а серце є основою унікальності. Істина стає духовним скарбом, коли вона лягає

				на серце. За цей скарб людина може боротися з обставинами і іншими людьми. Мораль у серці людини
3 ?	Новий час	Нідерланди	Пантеїзм	Учення про тотожність Бога і природи, три роди пізнання: чуттєвий, розуміння, інтуїція; модуси мислення і протяжність, свободу як зрозумілу необхідність, етику людини, що керується тільки розумом
4 ?	Доба німецької класичної філософії	Німеччина (Східна Пруссія)	Агностицизм	Космогонічна гіпотеза, вчення про явища, що можна пізнати, і «речі у собі», що принципово не можна пізнати, антиномії, апіорні форми пізнання, трансцендентну логіку, категоричний імператив
5 ?	Просвітництво	Франція	Метафізичний матеріалізм	Учення про громадянське суспільство, що засноване на суспільному договорі та про необхідність приведення суспільного устрою відповідно до розуму

II. Тест (виберіть правильну відповіді, а все зайве викресліть).

- Усі існуючі методи наукового пізнання можна поділити на: а) філософські; б) загальнонаукові; в) специфічні; г) технологічні; д) емпіричні; е) теоретичні.
- Епікур та його послідовники шукали першопричини буття: а) у незмінному конструктивно-розумовому принципі (пануючому «управлінському началі» світу); б) у речовинному субстраті світобудови; в) в атомах і пустоті (так само як атоміст Демокрит); г) в ідеальних сутностях; д) у числах та їх комбінаціях.
- Для ренесансного світогляду був характерний: а) космоцентризм; б) теоцентризм; в) гуманізм; г) антропоцентризм; д) матеріалізм; е) агностицизм.
- Августин визначав основою світу: а) чотири матеріальні стихії; б) Бога; в) матерію; г) ідею.
- Чи включає структура феномену життя за Тейяром де Шарденом такі елементи, як: а) переджиття; б) життя; в) смерть; г) наджиття; д) потойбічне існування.

III. Хто є автором цих висловів?

- «Люди швидше простять смерть батька, ніж втрату майна».
- «Серце є скрижаль, на якому викарбований моральний закон».
- «Вірю, щоб розуміти».
- «Як наслідок виконання професійного обов'язку багатство морально не лише виправдане, але й обов'язкове».

IV. Розкрийте питання.

Особливості середньовічної філософії.

ВАРІАНТ 8

I. Назвіть ім'я філософа

Ім'я філософа	Період історії філософії	Країна, або територія	Напрямок, течія, школа філософії	Внесок у філософію
1 ?	Новий час	Англія	Сенсуалізм, англійське Просвітництво	Учення про первинні та вторинні якості матерії, існування істин першого і другого роду; натуральні (природні) права людини, які полягають у правах на життя, власність, свободу (політичну, релігійну та ін.); суспільний договір та розподіл влади на законодавчу, виконавчу, судову та федеральну
2 ?	XIX ст., доба німецької класичної філософії	Німеччина	Антропологічний матеріалізм	Учення про філософію як науку біологічну природу людини, детермінацію історії релігією, зв'язок «Я» і «Ти», метафізичну етику, умови досягнення людиною щастя через любов, релігію любові
3 ?	Раннє середньовіччя	Римська імперія, Північна Африка	Латинська патристика	Учення про аніттезу церкви і держави, царства Бога і диявола, про віру як джерело прозріння, істинного знання
4 ?	XX ст.	Росія, Україна, Німеччина	Культурологія, екзистенціалізм	Три джерела його філософії: а) класична онтологія (від Платона до Гегеля); б) неокантіанська феноменологія; в) містицизм; 4 категорії безпосереднього буття: повторення, стягнутість, сполученість, рух. Людина знаходиться на кордоні двох світів. Вивчав національні риси українського характеру (емоціональність, ліризм, сентименталізм), історію української і слов'янської філософії

5 ?	XX ст.	Німеччина, США, Швейцарія	Франкфурт- ська школа	Учення про «одномірну людину», філософію визволення, молодь як головну революційну силу, «детонатор» революційного вибуху
-----	--------	---------------------------------	--------------------------	---

II. Тест (виберіть правильну відповіді, а все зайве викресліть).

1. За Г. В. Ф. Гегелем основою буття є: а) атоми; б) апейрон; в) абсолютна ідея (дух); г) порожнеча; д) форма; е) субстрат.
2. Філософія позитивізму в першу чергу зосереджується на проблемах: а) абсурдності буття людини; б) відношеннях між наукою і філософією; в) свободи; г) критеріях наукової істини; г) творчої діяльності людини.
3. Початком людського пізнання, згідно з емпіризмом, є: а) людський розсудок; б) воля; в) інтуїція; г) фантазія; д) відчуття.
4. До основних принципів матеріалістичної діалектики належать: а) об'єктивності; б) нескінченного розвитку; в) всезагального зв'язку; г) матеріальності всіх речей і явищ дійсності.
5. До членів «Кирило-Мефодіївського товариства» входили: а) М. Костомаров; б) М. Драгоманов; в) М. Грушевський; г) П. Куліш; д) Т. Шевченко; е) Д. Донцов.

III. Хто є автором цих висловів?

1. «Пізнай самого себе», і «Я знаю лише те, що я нічого не знаю, а інші і того не знають».
2. «Дій згідно з такою максимою, щоб кожний твій вчинок водночас міг би стати загальним законом».
3. «Знання – це пригадування» (анамнезис).
4. «Вірю, тому що абсурдно».

IV. Розкрийте питання.

Основні напрями у схоластиці: реалізм, номіналізм, концептуалізм.

Список літератури

Основна

1. Александрова О. О. Філософія Середніх віків та доби Відродження: підручник. – К. : Парапан, 2002. – 172 с.
2. Алексеева Т. А. Нужна ли философия политике? – М.: Эдиториал УРСС, 2000.
3. Беккер Г. С. Человеческое поведение: экономический подход: избранные труды по экономической теории. – М.: ГУВШЭ, 2003.
4. Бичко А. К., Бичко І. В., Табачковський В. Г., Ярошовець В. І. Історія філософії: підручник. – К. : Центр учб. л-ри, 2001. – 648 с.
5. Бичко І. В. (ред.). Філософія: курс лекцій. – К. : Либідь, 1994. – 576 с.

6. Бичко І. В., Бойченко І. В., Бойченко М. І., Бузький М. П., Табачковський В. Г. Філософія : підруч. для студ. вищ. закл. освіти. – К. : Либідь, 2001. – 408 с.
7. Выготский Л. С. Психология развития человека. – М.: Смысл, 2005.
8. Горак Г. І. Філософія : курс лекцій. – К. : Відбор, 1997. – 272 с.
9. Горлач М. І. (ред.). Філософія : підручник. – Харків : Консум, 2000. – 672 с.
10. Губерський Л. В., Приятельчук А. О., Бойченко І. В. (ред.) Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). – К. : Знання, 2012. – 622 с.
11. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку. – К.: Ін-т екон. та прогноз. НАНУ, 2009.
12. Данильян О. Г., Тараненко В. М. Філософія : підручник. – Х. : Право, 2012. – 312 с.
13. Діденко В. Ф. Філософія: проблеми, категорії, теорії. – К. : Педагогіка, 1996. – 190 с.
14. Касьян В. І. Філософія. Відповіді на питання екзаменаційних білетів. – К. : Знання, 2008. – 348 с.
15. Малахов В.П. Основы философии права: учеб. пособие для вузов. – М.: Академический проект, 2005.
16. Леонтьев А. Н. Философия психологии. – М., 1994.
17. Лях В. В. Пузенко В. С. (упорядники). Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки : хрестоматія. – К. : Ваклер, 1996. – 428 с.
18. Надольний І. Ф. (ред.). Філософія : навч. посіб. – К. : Вікар, 1997. – 584 с.
19. Панарин А. С. Философия политики: учеб. пособ. для вузов. – М.: Новая шк., 1996.
20. Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Філософія. – К.: Академвидав, 2007. – 592 с.
21. Рассел Б. Історія західної філософії : пер. з англ. – К. : Основи, 1995. – 760 с.
22. Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней : пер. с итал. – СПб. : Пневма, 2003. – 880 с.
23. Смирнов И. Н., Титов В. Ф. Философия : учебник для студ. вузов. – М. : Рос. экономич. академия им. Г. В. Плеханова, 1998. – 288 с.
24. Спиркин А. Г. Философия : Учебник для бакалавров. – М. : Юрайт, 2015. – 828 с.
25. Скратон Р. Коротка історія новітньої філософії: Від Декарта до Вітгенштейна: пер. з англ. – К. : Основи, 1998. – 332 с.
26. Філософія права: підручник / О. Г. Данільян, Л. Д. Байрачна та ін. – Х.: Прапор, 2005.
27. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В. І. Шинкарук. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
28. Философский словарь / под ред. И. Т. Фролова. – М. : Республика, 2001. – 720 с.
29. Щёкин Г. В. Социальная философия истории (теория социального развития): монография. – К. : МАУП, 1996. – 152 с.
30. Ott W., Dunn A. Modern Philosophy : BC Open Textbook project. – BCcampus, 2013. – 244 p.

31. Pecorino Ph. A. Introduction to Philosophy: An online Textbook. – Creative commons, 2000.
32. Perry J., Bratman M., Fischer J. M. Introduction to Philosophy: Classical and Contemporary Readings. – N.Y. : Oxford University Press, 2012. – 896 p.

Додаткова

33. Августин Аврелий. Сповідь : пер. з лат. – Харків : Фоліо, 2012. – 346 с.
34. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії. – К. : Тандем, 2000. – 416 с.
35. Андрущенко В. П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: підручник / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К.: Генеза, 2006. – 368 с.
36. Аристотель. Метафізика // Сочинения : пер. с древнегреч. : в 4 т. – М. : Мысль, 1976. – Т. 1. – 550 с.
37. Бергсон А. Два источника морали и религии : пер. с фр. – М. : Канон, 1994. – 384 с.
38. Бердяев Н. А. О назначении человека. – М. : Республика, 1993. – 384 с.
39. Бердяев Н. А. Философия свободы. Смысл творчества. – М. : Правда, 1989. – 608 с.
40. Баумайстер А. О. Філософія права: навч. посіб. для студ. вищ. навч. – К.: Київ. ун-т, 2010.
41. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или конец социального : пер. с фр. – Екатеринбург : Изд-во уральского ун-та, 2000. – 94 с.
42. Бэкон Ф. Новый органон : пер. с англ. // Сочинения: в 2 т. – М. : Мысль, 1978. – Т. 2. – 576 с.
43. Валіцький А. Марксизм і стрибок у царство свободи: Історія комуністичної утопії : пер. з англ. – К. : Всесвіт, 1999. – 510 с.
44. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму : пер. з нім. – К. : Основи, 1994. – 262 с.
45. Вернадский В. И. О науке. Том 1. Научное знание. Научное творчество. Научная мысль. – Дубна : Изд. центр «Феникс», 1997 – 576 с.
46. Вико Дж. Основания новой науки об общей природе наций: пер. с итал. – М.; К.: REFL-book; НСА, 1994. – 618 с.
47. Витгенштейн Л. Заметки о философии психологии: Философия: Т. 1 / под ред. В. В. Анашвили. – М., 2001.
48. Вітгенштейн К. Tractatus logico-philosophicus. Філософські дослідження : пер. з нім. – К. : Основи, 1995. – 320 с.
49. Гадамер Г.–Г. Истина и метод: пер. с нем. – М.: Прогресс, 1988. – 704 с.
50. Гегель Г. В. Ф. Кто мыслит абстрактно? / пер. с нем. // Гегель Г. В. Ф. Работы разных лет. – Т. 1. – М.: Мысль, 1972. – С. 387–394.
51. Гегель Г. В. Ф. Философия права. – М.: Мысль, 1990.
52. Гейзінга Й. Homo Iudens : Пер. з нидерл. – К.: Основи, 1994. – 250 с.
53. Гердер И. Г. Идеи к философии истории человечества: пер. с нем. – М. : Наука, 1977. – 704 с.
54. Гоббс Т. Левиафан : пер. с англ. // Сочинения : в 2 т. – М. : Мысль, 1991. – Т. 2. – С. 5–285.

55. Гусев В. И. История западноевропейской философии XV–XVII ст. – К. : Либідь, 1994. – 256 с.
56. Декарт Р. Рассуждение о методе, чтобы верно направлять свой разум и отыскивать истину в науках : пер. с франц. / Р. Декарт. Сочинения : в 2 т. – М. : Мысль, 1989. – Т. 1. – С. 250–296.
57. Добронравова І. С., Сидоренко Л. І. Філософія та методологія науки. – К.: ВПЦ «Київ. ун-т», 2008. – 224 с.
58. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов : пер. с древнегреч. – М. : Мысль, 1986. – 572 с.
59. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии : пер. с фр. – М. : Наука, 1991. – 576 с.
60. Злотина М. Л. Диалектика. – К. : Изд. ПАРАПАН, 2008. – 264 с.
61. Ильин В. В. Философия богатства: человек в мире денег. – К.: Знание Украины, 2005.
62. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство : пер. с фр. – М. : Политиздат, 1990. – 416 с.
63. Кант И. Критика чистого разума : пер. с нем. // Собрание сочинений: в 8 т. – М. : Чоро, 1994. – Т. 3. – 742 с.
64. Кант И. К вечному миру : пер. с нем. // Собрание сочинений: в 8 т. – М. : Чоро, 1994. – Т. 7. – С. 5–56.
65. Кримський С. Б. Запити філософських смислів. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2003. – 240 с.
66. Локк Дж. Опыт о человеческом разумении : пер. с англ. // Сочинения : в 3 т. – М. : Мысль, 1985. – Т. 1. – 622 с.
67. Лосев А. Ф. Философия, мифология, культура. – М. : Политиздат, 1991. – 256 с.
68. Маркс К. Предисловие «К критике политической экономии» : пер. с нем. / Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – М. : Госполитиздат, 1959. – Т. 13. – С. 5–9.
69. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 года : пер. с нем. // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – М. : Госполитиздат, 1974. – Т. 42. – С. 41–174.
70. Маркс К. Капітал. – Т. 1–4 // Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – 2-ге вид. – К.: Держ. вид-во політ. літ. УРСР, 1963 – Т. 23–26.
71. Нестеренко В. Г. Вступ до філософії: онтологія людини. – К. : Абрис, 1995. – 336 с.
72. Ницше Ф. Так говорил Заратустра: пер. с нем. // Полное собр. соч.: в 13 т. – М. : Культурная революция, 2007. – Т. 4. – 432 с.
73. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс Дегуманизация искусства. Беспхребетная Испания : пер. с исп. – М. : АСТ, 2008. – 358 с.
74. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. – К. : Либідь, 2001. – 360 с.
75. Пиаже Ж. Психология интеллекта. – СПб., 2004.
76. Платон. Діалоги : пер. з давньогрецьк. – Харків : Фоліо. 2008. – 350 с.
77. Прист С. Теория сознания. – М.: Идея-Пресс, 2000.

78. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги : у 2 т. : пер. з англ. – К. : Основи, 1994. – Т. 1. – 444 с.; Т. 2. – 496 с.
79. Поппер К. Объективное знание. Эволюционный подход. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 384 с.
80. Проблема человека в западной философии : переводы / сост. и послесл. П. С. Гуревича. – М. : Прогресс, 1988. – 552 с.
81. Робинсон Д. Н. Интеллектуальная история психологии. – М., 2005.
82. Риккерт Г. Философия жизни : Пер. с нем. – К. : «Ника-Центр», «Вист-С», 1998. – 506 с.
83. Соловьёв В. С. Оправдание добра // Сочинения : в 2 т. – М. : Мысль, 1990. – С. 47–578.
84. Сорокин П. Человек, цивилизация, общество : пер. с англ. – М. : Политиздат, 1992. – 544 с.
85. Стёпин В. С. Научное познание и ценности техногенной цивилизации // Вопросы философии. – 1989. – № 10. – С. 3–18.
86. Тейяр де Шарден П. Феномен человека : пер. с фр. – М. : АСТ, 2002. – 560 с.
87. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії : пер. з англ. : у 2 т. – К. : Основи, 1995. – Т. 1. – 614 с.
88. Хайдеггер М. Время картины мира : пер. с нем. // Новая технократическая волна на Западе / под ред. П. С. Гуревича. – М. : Прогресс, 1986. – С. 93–119.
89. Шинкарук В. И. Единство диалектики, логики и теории познания. Введение в диалектическую логику / В. И. Шинкарук. – К. : Наук. думка, 1977. – 368 с.
90. Шопенгауэр А. Афоризмы и максимы : пер. с нем. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та, 1990. – 288 с.
91. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории : пер. с нем. : в 2 т. – М. Мысль, 1998. – Т. 1. – 672 с.
92. Ясперс К. Смысл и назначение истории : пер. с нем. – М. : Политиздат, 1991. – 528 с.
93. Habermas J. Zur Verfassung Europas. Ein Essay. – Berlin, Suhrkamp, 2011. – 140 s.
94. Putnam H. Ethics without Ontology. – L. ; Cambridge, Mass. : Harvard University Press, 2005. – XIV, 160 p.
95. Sen A. On Ethics and Economics. – Oxford : Basil Blackwell, 1987. – XIII, 133 p.